

KNJIŽNICE HRVATSKOGA VOJNOG UČILIŠTA „DR. FRANJO TUĐMAN” – KNJIŽNIČNA DJELATNOST U LABIRINTU ZAKONA

“DR. FRANJO TUĐMAN” CROATIAN DEFENCE ACADEMY LIBRARIES – A LIBRARY ACTIVITY IN THE LABYRINTH OF THE LAW

Alma Lušetić

alusetic@morh.hr

Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“, Knjižnica

UDK / UDC 027.7:378.6:355]:34(497.5)

Pregledni rad / Review paper

Sažetak

Knjižnice Hrvatskoga vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“ centar su knjižnično-informacijske djelatnosti na HVU-u „Dr. Franjo Tuđman“, središnjoj vojnoj obrazovnoj ustanovi Oružanih snaga Republike Hrvatske. Sudjelovanjem u vojnim studijima djeluju kao sastavnica Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišta u Splitu, no istodobno su i knjižnice u sastavu ustrojbene jedinice Ministarstva obrane, odnosno Oružanih snaga Republike Hrvatske. Osim zakona, pravilnika i standarda koji se primjenjuju u knjižničnoj djelatnosti te propisa kojima se uređuje znanost i visoko obrazovanje, Knjižnice HVU-a djeluju i u primjeni niza drugih propisa kao što su *Zakon o obrani*, *Zakon o službi u Oružanim snagama*, *Zakon o tajnosti podataka*, *Zakon o javnoj nabavi* itd. U radu će se prikazati kako svi ti zakoni utječu na svakodnevni rad knjižničara te pokušati odgovoriti na pitanje: je li moguće i kako uskladiti oprečne zahtjeve te omogućiti kvalitetan rad knjižnice radi zadovoljenja potreba korisničke zajednice.

Ključne riječi: Knjižnice Hrvatskoga vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“, Knjižnice Oružanih snaga Republike Hrvatske, knjižnice u sastavu, vojne knjižnice, zakonodavstvo

Summary

“Dr. Franjo Tuđman” CDA Libraries are the core of the library-information activities at the Croatian Defence Academy, the central military training institution of the Armed Forces of the Republic of Croatia. By participating in military studies, they act as a component of the University of Zagreb and the University of Split, and at the same time they are a part of the organizational unit of the Ministry of Defence and the Armed Forces of the Republic of Croatia.

In addition to laws, rulebooks and standards that apply to the field of the library activity and regulations governing science and higher education, the CDA Libraries also function under other regulations, such as the *Law on Defence*, *Law on Service in the Armed Forces*, *Law on Secrecy of Data*, or *Law on Public Procurement*. The paper will show how all of these laws affect the daily work of librarians and try to answer the question: is it possible and how to reconcile the conflicting requirements, and enable the quality of library work in order to meet the needs of the user community.

Key words: libraries of institutions, legislation, Libraries of the Armed Forces of the Republic of Croatia, Libraries of the Croatian Defence Academy “Dr. Franjo Tuđman”, military libraries

Uvod

Tema ovoga rada jest prikazati posebnost i propitati mogućnosti obavljanja suvremene knjižnične djelatnosti u Knjižnicama Hrvatskoga vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“ koje su u sastavu tijela državne uprave, točnije ustrojbene jedinice Ministarstva obrane, odnosno Oružanih snaga Republike Hrvatske. Zakonski okvir u kojemu djeluju Knjižnice HVU-a jedinstven je u Republici Hrvatskoj, oblikuje organizacijski okvir i mogućnosti te postavlja različita ograničenja i izazove u razvoju suvremenih knjižničnih usluga i kvalitetne knjižnice u cjelini radi ispunjenja potreba osnivača, korisničke, ali i šire društvene zajednice.

Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“ (dalje u tekstu HVU) središnja je visokoobrazovna vojna ustanova Oružanih snaga Republike Hrvatske čija je primarna uloga školovanjem pripremati i osposobljavati časnike, dočasnike i državne službenike u Oružanim snagama Republike Hrvatske za provedbu zadaća Oružanih snaga određenih njihovim strateškim dokumentima, misijama i zadaćama.¹

Knjižnice HVU-a centar su knjižnično-informacijske djelatnosti na HVU-u „Dr. Franjo Tuđman“,² ali i cjelokupnih Oružanih snaga Republike Hrvatske (dalje u tekstu OSRH). Njihova su uloga i misija višestruke: visokoškolske su knjižnice koje pružaju potporu u obrazovanju kadeta te razvoju nastavnih procesa i znanstvenoistraživačkog rada na HVU-u kao sastavnici Sveučilišta u Zagrebu od 2014. i Sveučilišta u Splitu od 2018. godine.³ Istodobno pružaju potporu cjeloživotnom

¹ Jakopčić, M. Ključni trenutci u razvoju Hrvatskog vojnog učilišta Dr. Franjo Tuđman. // 25 godina Hrvatskog vojnog učilišta Dr. Franjo Tuđman: zbornik / ur. R. Dumančić. Zagreb: Hrvatsko vojno učilište Dr. Franjo Tuđman, 2016. Str. 48. [citirano: 2020-07-07]. Dostupno na: <https://repozitorij.vojni.unizg.hr/islandora/object/vojni%3A108/datastream/FILE0/view>

² Knjižnice Hrvatskoga vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“. [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: <https://www.morh.hr/knjiznica-i-citaonica/>

³ Isto.

obrazovanju pripadnika OSRH u svim programima rastuće vojne izobrazbe časnika i dočasnika Oružanih snaga Republike Hrvatske koji se provode u Centru vojnih škola „Petar Zrinski“ (Ratna škola, Zapovjedno stožerna škola, Časnička i Dočasnička škola, Škola stranih jezika), ali i unapređuju vojnostručna znanja, nacionalnu i opću kulturu svih pripadnika OSRH.⁴ Ciljna je korisnička populacija Knjižnica HVU-a oko 15 000 pripadnika OSRH-a (uključujući oko 500 kadeta, 700 polaznika raznih vojnih izobrazbi godišnje te 400 djelatnika HVU-a), no važno je reći da su i jedine knjižnice u Republici Hrvatskoj kojima je građa iz područja obrane i vojnih znanosti te znanstvenog polja Vojnoobrambenih i sigurnosno-obavještajnih znanosti i umijeća u žarištu interesa, pa je njihovo djelovanje u široj društvenoj zajednici osobito važno.

Knjižnice HVU-a i zakonski okvir u OSRH-u

Knjižnice HVU-a knjižnice su u sastavu tijela državne uprave, ustrojbene jedinice Oružanih snaga, odnosno Ministarstva obrane Republike Hrvatske (dalje u tekstu MORH). Djeluju u sklopu HVU-a, što je uz MORH i OSRH, uređeno prema *Uredbi o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva obrane*: u okviru Ministarstva ustrojava se Glavni stožer Oružanih snaga kao združeno tijelo Oružanih snaga nadležno za pripremu, zapovijedanje i uporabu Oružanih snaga. Ustroj Glavnoga stožera propisuje Predsjednik Republike Hrvatske i vrhovni zapovjednik Oružanih snaga na prijedlog načelnika Glavnog stožera i uza suglasnost ministra obrane, u skladu sa *Zakonom o obrani*.⁵

Prema propisanom Ustroju HVU-a, Odsjek Knjižnica HVU-a uz Odsjek za izdavaštvo, Odsjek za multimediju i Tiskaru, djeluje u sklopu Odjela za knjižničnu i izdavačku djelatnost koji je pak unutar Zapovjedništva HVU-a. U Odsjeku knjižnica HVU-a djeluju tri knjižnice: Knjižnica Zagreb, Knjižnica Split i Knjižnica Zadar, koje poviješću, organizacijom i knjižničnim fondovima prate podjelu rodova Oružanih snaga RH: Hrvatske kopnene vojske (HKoV), Hrvatske ratne mornarice (HRZ) te Hrvatskoga ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane (HRZ i PZO).

Temeljni zakoni koji se primjenjuju u djelovanju OSRH-a jesu *Zakon o obrani*,⁶ koji uređuje organiziranje za obranu i ostvarenje obrambene funkcije u Republici Hrvatskoj⁷ i *Zakon o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske*,⁸ kojim se ure-

⁴ Isto.

⁵ Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva obrane. // Narodne novine 2 (2017), čl. 3. [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_01_2_26.html

⁶ Zakon o obrani. // Narodne novine 73(2013); 75(2015); 27(2016); 30(2018). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_73_1452.html

⁷ Isto, čl. 1.

⁸ Zakon o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske. // Narodne novine 73(2013); 75(2015);

đuju služba u OSRH, prijam, raspored na ustrojbenja mjesta, činovi i promaknuća u činove, obveze, prava i odgovornosti, izdvajanje i prestanak službe te ostala pitanja pripadnika Oružanih snaga.⁹

Osim navedenih, provodi se i niz drugih propisa (s izmjenama i dopunama na mrežnoj stranici MORH-a objavljeno ih je više od 140), od kojih, zbog izravna utjecaja na knjižničnu djelatnost u OSRH, valja izdvojiti: *Zakon o državnim službenicima*,¹⁰ *Kolektivni ugovor za državne službenike i namještenike*,¹¹ *Zakon o znanosti i visokom obrazovanju*,¹² *Zakon o javnoj nabavi*,¹³ *Zakon o tajnosti podataka*¹⁴ i *Pravilnik o tajnosti podataka obrane*.¹⁵ Primjena svih spomenutih zakona snažno utječe na knjižnično poslovanje u Knjižnicama HVU-a i oblikuje gotovo sve njegove segmente, a posebice sljedeće:

1. status Knjižnica HVU-a i knjižničara u OSRH-u
2. postupanje s građom: nabavu knjižnične građe te kontrolu fonda i upravljanje njime
3. komunikaciju s korisnicima i širom zajednicom (u smislu dostupnosti građe, postupanja s klasificiranim podacima i objave podataka).

Zakon o obrani RH i knjižnična djelatnost u OSRH-u

50(2016); 30(2018). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_73_1453.html

⁹ Isto, čl. 1.

¹⁰ *Zakon o državnim službenicima*. // Narodne novine 49(2012); 37(2013); 38(2013); 1(2015); 61(2017). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_04_49_1166.html

¹¹ *Kolektivni ugovor za državne službenike i namještenike*. // Narodne novine 112(2017); 12(2018); 2(2019). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_11_112_2630.html

¹² *Zakon o znanosti i visokom obrazovanju*. // Narodne novine 123(2003); 198(2003); 105(2004); 174(2004); 2(2007) – OUSRH; 46(2007); 45(2009); 63(2011); 94(2013); 139(2013); 101(2014) – O, RUSRH; 60(2015) – OUSRH; 131(2017). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: <https://narodnenovine.nn.hr/search.aspx?upit=Zakon+o+visokom+obrazovanju&naslovi=da&sortiraj=1&kategorija=1&rpp=10&qtype=3&pretraga=da>

¹³ *Zakon o javnoj nabavi*. // Narodne novine 120(2016). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_12_120_2607.html

¹⁴ *Zakon o tajnosti podataka*. // Narodne novine 79(2007); 86(2012). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_07_79_2483.html

¹⁵ *Pravilnik o tajnosti podataka obrane*. // Narodne novine 67(2018). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_07_67_1379.html

Zakon o obrani RH, uz osnovne poslove iz djelokruga Ministarstva obrane koji se odnose na planske, usmjeravajuće, koordinacijske i nadzorne funkcije u obrani,¹⁶ pod sljedećim točkama navodi i poslove MORH-a koji se odnose na: „22. uređenje osnova i osiguranje uvjeta za obrazovnu i znanstvenu djelatnost za potrebe obrane; 23. informativnu, psihološku, kulturnu, muzejsku, arhivsku, sportsku, nakladničku i drugu djelatnost“,¹⁷ te u posljednjoj točki 30. „predlaganje i provedbu informativne, kulturne, sportske i izdavačke djelatnosti u Oružanim snagama“. ¹⁸ Također, uz osnovne poslove iz djelokruga Glavnoga stožera, koji se odnose na pripremu, zapovijedanje i uporabu Oružanih snaga,¹⁹ u posljednjoj (30.) točki navodi predlaganje i provedbu informativne, kulturne, sportske i izdavačke djelatnosti u njima.²⁰ Knjižnična se djelatnost, kao što je vidljivo, ne spominje ni u djelokrugu poslova Ministarstva obrane ni u djelokrugu poslova Glavnoga stožera iako se ona u knjižnicama Oružanih snaga RH obavlja od njihova samog osnutka 1991. godine.²¹

Knjižnična bi se djelatnost u OSRH-u doduše mogla podvesti pod uređenje osnova i osiguranje uvjeta za obrazovnu i znanstvenu djelatnost za potrebe obrane²² (kako je navedeno u točki 22.), a može se uklopiti i u informativnu ili kulturnu djelatnost²³ (u točki 23.). No izrijeком se u ovom zakonu ne spominje i dosad nije bilo moguće utvrditi razlog ispuštanja djelatnosti koja nije zanemariva ni po broju knjižnica (s bogatim knjižničnim fondovima) u sustavu OSRH-a ni po broju djelatnika koji ju obavlja. Zanimljivo je pak da se u *Zakonu o obrani* ipak ističe *nakladnička* djelatnost koja se na HVU-a obavlja u Odsjeku za uredništvo, koji s Odsjekom knjižnica djeluje u sklopu Odjela za knjižničnu i izdavačku djelatnost.

Može se pretpostaviti da je predlagač *Zakona o obrani* smatrao da točka 22. pokriva i knjižničnu djelatnost u OSRH-u, a u prilog tomu ide i to što su 2008. godine, slijedeći razvoj obrazovnog sustava HVU-a, učinjene velike i bitne organizacijske i prostorne promjene i u knjižničnom sustavu OSRH-a: Knjižnica HVU-a ujedinjena je sa Središnjom knjižnicom MORH-a i smještena u novouređen prostor na HVU-u u vojarni „Petar Zrinski“ u Zagrebu. Istodobno, Knjižnica Hrvatske ratne mornarice i Knjižnica Hrvatskoga ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane ulaze u ustroj

¹⁶ Zakon o obrani, čl. 14., st. 1. Nav. izv.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Isto.

¹⁹ Isto, čl. 16., st. 1.

²⁰ Isto.

²¹ Lušetić, A. Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta “Dr. Franjo Tuđman” – preobrazba za 21. stoljeće. // 15. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica: Knjižnice: kamo i kako dalje?: položaj knjižničarske zajednice u sustavu kulture, visokog obrazovanja i znanosti: knjižnica kao posrednik znanstvenih i stručnih informacija: Knjižnice. Solidarnost. Društvo / ur. D. Mašina Delija i K. Kalanj. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2019. Str. 65–73.

²² Zakon o obrani, čl. 14., st. 1. Nav. izv.

²³ Isto.

HVU-a te postaju Knjižnica HVU-a Split i Knjižnica HVU-a Zadar, a s Knjižnicom HVU-a Zagreb čine Odsjek knjižnica HVU-a.²⁴

No, je li predlagač zakona postupao s takvim intencijama ili se smatralo da se knjižnična djelatnost ne treba posebno navoditi ili je ona pak slučajno izostavljena, ostaje utvrditi. Smatrajući da je navođenje knjižnične djelatnosti ponajprije u *Zakonu o obrani*, a zatim i drugim aktima koji uređuju područje djelovanja osnivača, važno za njezino kvalitetno provođenje, a posebice usklađivanje poslovanja Knjižnica HVU-a i sa *Zakonom o knjižnicama* i drugim propisima o knjižničnoj djelatnosti, pri posljednjoj doradi *Zakona o obrani*, Knjižnice HVU-a odaslale su prijedlog uvrštavanja i *knjižnične*, uza sve gore spomenute djelatnosti. Međutim, kako je vidljivo iz aktualne inačice ovog *Zakona*, prijedlog nije prihvaćen i *knjižnična djelatnost* nije navedena kao djelatnost koja se obavlja u OSRH-u.

Primjena Zakona o knjižnicama u OSRH-u

Razlog navođenja knjižnične djelatnosti u djelokrugu poslova MORH-a i OSRH-a u *Zakonu o obrani*, a zatim i drugim aktima koji uređuju područje djelovanja osnivača, postao je očigledan pri usklađivanju knjižničnog poslovanja Knjižnica HVU-a sa *Zakonom o knjižnicama*. Godine 2012. na HVU-u započele su intenzivne pripreme za ulazak u Sveučilište u Zagrebu te su Knjižnice HVU-a na valu ovih promjena intenzivno radile i na unapređenju knjižničnoga poslovanja. Jedan od najvažnijih ciljeva Knjižnica tako je bilo i usklađivanje knjižničnoga poslovanja i akata osnivača sa *Zakonom o knjižnicama*.²⁵ *Zakon o knjižnicama* do tada, naime, u OSRH nije bio percipiran kao obvezujući i nije se primjenjivao te Knjižnice HVU-a nisu bile upisane ni u Upisnik Ministarstva kulture.²⁶ Inicijativa Knjižnica HVU-a za potrebom njegove provedbe otvorila je nekoliko pitanja: ima li mjesta za primjenu *Zakona o knjižnicama* ako se poslovi u OSRH-u uređuju *Zakonom o obrani* i *Zakonom o službi u Oružanim snagama RH* i koji je od tih zakona mjerodavniji? Je li *Zakon o knjižnicama* nužno primijeniti jer se knjižnična djelatnost u OSRH-u obavlja kao *interna djelatnost*? Ako Knjižnice OSRH-a nisu osnovane prema *Zakonu o knjižnicama*, podliježu li obvezi poštovanja tog *Zakona*? I naposljetku: što nam propisuje *Zakon o knjižnicama* i donosi li neku dobrobit za Knjižnice OSRH-a?

Smatrajući da će primjena *Zakona o knjižnicama* unijeti pravila i kriterije knjižničarske struke u vidokrug i okvir Oružanih snaga odnosno MORH-a te tako podići kvalitetu knjižničnog poslovanja, kako omogućivanjem zapošljavanja stručnih djelatnika u knjižnicama, tako i unapređenjem statusa knjižnica i knjižničara u

²⁴ Usp. Lušetić, A. Nav. dj.

²⁵ Usp. isto.

²⁶ Usp. isto.

OSRH-u, kao i skretanjem pozornosti na knjižnične smjernice i standarde, knjižničari Knjižnica HVU-a snažno su i uporno djelovali kako bi se primijenio *Zakon o knjižnicama*. Tako je, unatoč početnu razmimoilaženju knjižničara i osnivača u tumačenju potrebe provedbe *Zakona o knjižnicama*, prihvaćeno mišljenje Ministarstva kulture o nužnosti njegove primjene u svim knjižnicama u Republici Hrvatskoj, pa tako i u knjižnicama OSRH-a. Godine 2015. učinjen je prvi korak u provedbi *Zakona o knjižnicama* u MORH-u i OSRH-u: prema proceduri propisanoj u *Zakonu o knjižnicama*, Knjižnice HVU-a osnovane su kao knjižnice u sastavu i upisane u Upišnik knjižnica Ministarstva kulture. Osnovan je Knjižnični odbor, donesen *Poslovnik o radu Knjižnica HVU-a te Uputa o uvjetima i načinu korištenja knjižnične građe i usluga Odsjeka knjižnica HVU-a „Dr. Franjo Tuđman“*.

Djelatnici Knjižnica HVU-a

Pri zapošljavanju djelatnika MORH-a i pripadnika OSRH-a primjenjuju se, po najprije, spomenuti *Zakon o obrani RH*, *Zakon o službi u OSRH*, *Zakon o znanosti i visokom obrazovanju* i *Kolektivni ugovor za državne službenike i namještenike*. *Zakon o obrani RH* propisuje: „U službu u Ministarstvo obrane raspoređuju se državni službenici i namještenici te djelatne vojne osobe na položaje i radna mjesta utvrđena *Pravilnikom o unutarnjem redu Ministarstva obrane*. U službu u Oružane snage raspoređuju se djelatne vojne osobe i državni službenici i namještenici na ustrojbeni mjesta utvrđena knjigama ustroja stožera, zapovjedništava, postrojbi i ustanova Oružanih snaga.“²⁷

Godine 2013., *Zakon o službi u OSRH-u* uspostavio je i novu kategoriju djelatnika odnosno djelatne vojne osobe: „Vojni specijalist je osoba koja posjeduje specijalizirana znanja i vještine potrebne za obnašanje vojnih dužnosti u rodovima borbene potpore, službama i strukama i koja je raspoređena na poslove određene za vojnog specijalista.“²⁸

I naposljetku, 2015. godine *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o službi u OSRH* donio je nove mogućnosti: „Za provedbu studijskih programa za potrebe Oružanih snaga na Hrvatskom vojnom učilištu ustrojavaju se suradnička, znanstvena, nastavna i znanstveno-nastavna ustrojbeni mjesta u skladu sa zakonom kojim se uređuje znanstvena djelatnost i visoko obrazovanje te odredbama ovoga *Zakona*.“²⁹

²⁷ *Zakon o obrani*, čl. 113., st. 1. i 2. Nav. izv.

²⁸ *Zakon o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske*, čl. 4., st. 5. Nav. izv.

²⁹ *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske*. // Narodne novine 75(2015), čl. 78., st. 2. [citirano: 2019-06-16]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_07_75_1431.html

Od spomenutih, djelatnici Knjižnica HVU-a smješteni su u kategoriju državnih službenika te se raspoređuju na radna mjesta u knjižnicama OSRH-a obavlja prema *Zakonu o državnim službenicima i namještenicima*. Odjel za knjižničnu i izdavačku djelatnost vodi načelnik odjela koji je djelatna vojna osoba (nije propisana obvezna ili poželjna struka za radno mjesto), a Odsjek Knjižnica HVU-a vodi voditelj Odsjeka – državni službenik (knjižničarska struka nije propisana kao obvezna za radno mjesto). Knjižnica Zagreb kao i Knjižnica Split imaju voditelja knjižnice i po tri djelatnika, a Knjižnica Zadar jednog djelatnika i voditelja knjižnice (sve državni službenici). Od jedanaest djelatnika tri su diplomirana knjižničara, tri knjižničara i četiri djelatnika visoke stručne spreme, uglavnom društvenih struka.

Zakon o knjižnicama u ovom se području ne primjenjuje, odnosno obveza zapošljavanja djelatnika knjižničarske struke zasad je upisana isključivo u mjerodavnosti pripremljene u suradnji Odsjeka knjižnica i Dekanata za preustroj HVU-a koji još nije nastupio. Da bi se *Zakon o knjižnicama* mogao primijeniti i na radna mjesta u Knjižnicama HVU-a, potrebno je promijeniti spomenute knjige ustroja u kojima knjižničarska struka ne postoji, a koje, kako je prije navedeno, propisuje Predsjednik Republike Hrvatske i vrhovni zapovjednik Oružanih snaga na prijedlog načelnika Glavnoga stožera i uza suglasnost ministra obrane, u skladu sa *Zakonom o obrani*,³⁰ što nije jednostavna i česta procedura. S obzirom na ustrojbeni položaj knjižnica i hijerarhijskom razinom ograničene mogućnosti predstavljanja knjižnične djelatnosti u tijelima osnivača, što bi trebali činiti knjižničarski djelatnici, Knjižnice dosad nisu uspjele ishoditi promjenu prethodno postavljena okvira.

Izuzetno je zanimljivo da *Uredba o nazivima radnih mjesta i koeficijentima složenosti poslova u državnoj službi*,³¹ prema kojoj se raspoređuju državni službenici i namještenici, u MORH-u predviđa radno mjesto knjižničara i voditelja knjižnica, ali ne i radno mjesto diplomiranoga knjižničara (!). K tome, knjižničar je prema spomenutoj *Uredbi* radno mjesto II. vrste, diplomirani knjižničar smješten je u kategoriju višega stručnog savjetnika – radno mjesto I. vrste za koje su propisani stručni uvjeti završen diplomski sveučilišni studij ili specijalistički diplomski stručni studij i naj-

³⁰ Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva obrane, čl. 3. Nav. izv.

³¹ Uredba o nazivima radnih mjesta i koeficijentima složenosti poslova u državnoj službi – neslužbeni pročišćeni tekst. // Narodne novine 37(2001); 38(2001); 71(2001); 89(2001); 112(2001); 7(2002); 17(2003); 197(2003); 21(2004); 25(2004); 66(2005); 131(2005); 11(2007); 47(2007); 109(2007); 58(2008); 32(2009); 140(2009); 21(2010); 38(2010); 77(2010); 113(2010); 22(2011); 142(2011); 31/(2012); 49(2012); 60(2012); 78(2012); 82(2012); 100(2012); 124(2012); 140(2012); 16(2013); 25(2013); 52(2013); 96(2013); 126(2013); 2(2014); 94(2014); 140(2014); 151(2014); 76(2015); 100(2015); 71(2018). [citirano: 2019-06-17]. Dostupno na: <https://uprava.gov.hr/UserDocsImages/Dr%C5%BEavna%20slu%C5%BEba/2014/1214-Uredba%20o%20nazivima%20radnih%20mjesta%20i%20koeficijentima%20slo%C5%BEenosti%20poslova%20u%20dr%C5%BEavnoj%20slu%C5%BEbi%20%20pro%C4%8D%20tekst.pdf>

manje četiri godine radnog iskustva na odgovarajućim poslovima.³² Voditelj knjižnice i voditelj Odsjeka knjižnica na položaju su prve vrste i na istoj su hijerarhijskoj razini unatoč različitoj veličini ustrojbenih cjelina koje vode, kao i opsegu ovlasti i odgovornosti (!).

U središnjoj bazi podataka o djelatnicima, knjižničarsko obrazovanje nema odgovarajuće mjesto: ako je stečena naknadno, knjižničarska se struka *ne* bilježi i ne iskazuje se razlika između djelatnika *s* knjižničarskim obrazovanjem ili *bez* njega. Za postavljanje na slobodno radno mjesto u Knjižnicama knjižničarsko obrazovanje nije uvjet i ne traži se naknadno stjecanje uvjeta propisano *Zakonom o knjižnicama*. Polaganje stručnoga knjižničarskog ispita obveza je na kojoj ustrajava isključivo vodstvo Knjižnica HVU-a, što MORH prati kada je riječ o knjižničarima, a pri postavljanju djelatnika na mjesta diplomiranoga knjižničara i voditelja knjižnica MORH raspoređuje djelatnike prema važećoj knjizi ustroja kojoj je dovoljan zahtjev visoka stručna sprema i ne daje potporu koja bi odgovarala zahtjevima *Zakona o knjižnicama*. Važno je reći da su svi djelatnici knjižnica dužni položiti državni stručni ispit za državne službenike koji se sastoji od brojnih zakona za područje rada kojim se knjižničari gotovo uopće ne bave.

Postupanje s građom

Pri nabavi sredstava za rad MORH je dužan primjenjivati *Zakon o javnoj nabavi* za sve vrste dobara i za knjižničnu građu. Knjižnice HVU-a zastupa i, kao tehnički nositelj, nabavu provodi Samostalni odjel za odnose s javnošću MORH-a. Budući da je knjižnična građa za Knjižnice HVU-a tek dio robe i usluga koje nabavlja tehnički nositelj te se prema sveukupnoj proračunom odobrenoj količini sredstava za nabavu knjižnične građe, kako za potrebe Knjižnica, tako i za ostale ustrojbene jedinice HVU-a (Dekanat, Centar za strateške i obrambene studije, Škola stranih jezika) i cjelokupnog OSRH-a, provodi postupak natječaja (raspisivanje natječaja, odabir najbolje ponude, potpisivanje ugovora itd.), knjižnična građa uglavnom se nabavlja jednom godišnje. U tako postavljenu poslovanju, razdoblje od dostave zahtjeva za nabavom građe do realizacije slabo odgovara zahtjevima suvremenoga knjižničnog poslovanja.

Postupanje s podatcima

Uz uobičajenu knjižničnu građu, u Knjižnicama HVU-a postoji i građa koja zahtijeva posebnu pozornost u smislu zaštite podataka i dostupnosti korisnicima. Riječ

³² Isto.

je o građi iz vojnoobrambenoga i sigurnosno-obavještajnog vojnog područja, koja zbog vrste podataka što ih sadržava može nositi određene stupnjeve tajnosti. Ona može biti neklasificirana – građa bez utvrđena stupnja tajnosti, ali namijenjena isključivo za službene svrhe, ili klasificirana – građa označena stupnjevima tajnosti *ograničeno*, *ovjerljivo*, *tajno* ili *vrlo tajno*. *Zakon o službi u Oružanim snagama RH* propisuje: „Vojna osoba, službenik i namještenik koji ostvari pristup i postupka s klasificiranim podacima dužan je čuvati tajnost podataka za vrijeme i nakon prestanka obavljanja službe u Oružanim snagama sve dok je podatak klasificiran ili dok se odlukom vlasnika podatka ne oslobodi obveze čuvanja tajnosti.“³³

Djelatnici MORH-a i pripadnici OSRH-a u postupanju s podacima dužni su poštovati i *Zakon o tajnosti podataka*³⁴ i *Pravilnik o tajnosti podataka obrane*,³⁵ pa se knjižničari Knjižnica HVU-a suočavaju s dodatnim izazovima u poslovanju. Svi spomenuti moraju imati uvjerenje o sigurnosnoj provjeri (certifikat) za odgovarajući stupanj tajnosti, određen prema dužnosti koju obavljaju, a građa koja nosi neki od navedenih stupnjeva tajnosti s rokom trajanja stupnja tajnosti klasificiranog podatka podliježe (periodično, ovisno o vrsti dokumenta i oznake tajnosti) postupcima deklasifikacije, odnosno smanjivanja ili ukidanja stupnja tajnosti.

Knjižnice HVU-a posjeduju publikacije i završne radove polaznika vojnih obrazovnih programa nastale u vrijeme Domovinskog rata od kojih većina ima neku od spomenutih oznaka tajnosti, pa i one najviše. Međutim, postupci deklasifikacije za ovakvu vrstu dokumenata, odnosno publikacija, dosad nisu obavljani, a istodobno oni sve više zanimaju polaznike Centra vojnih škola koji proučavaju Domovinski rat i važan im je pristup navedenoj građi. Može se pretpostaviti da je većina spornih dokumenata već samim protokom vremena izgubila na aktualnosti, ali formalno još nose dodijeljene oznake i s njima se kao takvima valja i postupati. Osim toga, stupanj certifikata koji se dodjeljuje knjižničarima spušten je na razinu koja omogućuje postupanje s dokumentima označenim tek oznakom *ograničeno* i jedino se voditeljima Knjižnica dodjeljuje viši stupanj certifikata. Upitna je dakle uopće mogućnost postupanja knjižničara s dokumentima označenim stupnjem tajnosti višim od *ograničeno*, kao i ovlast knjižničara za provjeru sigurnosnih certifikata korisnika Knjižnica koji traže pristup takvoj građi. Dodatno, kadetima koji nemaju sigurnosni certifikat odgovarajućeg stupnja pristup ovoj građi nije uvijek omogućen iako je često jedini izvor za pojedinu usko specijaliziranu vojnu temu.

³³ *Zakon o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske*, čl. 22. Nav. izv.

³⁴ *Zakon o tajnosti podataka* // Narodne novine 79(2007). [citirano: 2019-06-17]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_07_79_2483.html

³⁵ *Pravilnik o tajnosti podataka obrane*. // Narodne novine 39(2008). [citirano: 2019-06-17]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_04_39_1337.html

Objava podataka

Već spomenuti *Zakon o tajnosti podataka, Pravilnik o tajnosti podataka obrane* i *Zakon o službi u OSRH* uređuju i područje objave podataka i istupanja u javnosti djelatnika MORH-a i pripadnika OSRH-a. „Djelatnim vojnim osobama, službenicima i namještenicima zabranjeno je javno istupanje u vezi sa stanjem i odnosima u Oružanim snagama bez odobrenja ministra obrane ili osobe koju on ovlasti. Iznimno od odredbe stavka 1. ovoga članka, nije potrebno odobrenje ministra obrane ako je djelatna vojna osoba, službenik i namještenik izaslanik ministra obrane ili Predsjednika Republike.“³⁶

Takve odredbe knjižničarima Knjižnica HVU-a postavljaju pitanje: kako omogućiti odgovarajuću dostupnost informacija i ispuniti jednu od temeljnih zadaća knjižnice, a istodobno ostati u okviru pravila vojnog sustava? Jesu li promotivni materijali ili mrežna stranica Knjižnica javno istupanje u smislu gore navedena *Zakona*? Mogu li Knjižnice HVU-a samostalno objavljivati (tehničke) podatke o knjižnicama, knjižničnim uslugama i slično ili pak podatke o klasificiranoj građi u e-katalogu, skupnom katalogu i digitalnom repozitoriju i drugo?

Mrežnu stranicu koja pokriva MORH i OSRH prema dostavljenim podatcima ustrojbenih cjelina uređuje Samostalna služba za odnose s javnošću MORH-a. U njezinu sklopu objavljeni su i podatci o Knjižnicama HVU-a, ali za pristup njima potrebno je više koraka i poznavanje ustroja i logike funkcioniranja OSRH-a. Stranica je statična, a promjena podataka zahtijeva proceduru. Objavom podataka na stranicama e-kataloga Knjižnica HVU-a, do kojeg je pristup moguć jednostavnom pretragom *web*-preglednika, spomenuta ograničenja na neki su način premoštena, ali tu nije riječ o mrežnoj stranici i mogućnostima koje bi ona nudila za suvremenu komunikaciju s korisnicima (brzina, interaktivnost, društvene mreže itd.), a i ovdje Knjižnica djeluje preko posrednika; promjena podataka uključuje proceduru i vrijeme, a okvir je zadan i ima svoje granice.

Zaključak

Zbog mogućnosti osnivanja samostalne visokoobrazovne vojne ustanove, potkraj 2018. godine donesen je *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o obrani* koji navodi: „Za provedbu obrazovanja i znanstvene djelatnosti za potrebe obrane mogu se osnivati visoka učilišta u skladu sa zakonom kojim se uređuje znanstvena djelatnost i visoko obrazovanje i s ovim *Zakonom*.“³⁷

³⁶ Zakon o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske, čl. 16., st. 1. i 2. Nav. izv.

³⁷ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o obrani. // Narodne novine 30(2018), čl. 84.a. [citirano: 2019-06-17]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_03_30_606.html

S time hoće li se visoko učilište za potrebe obrane osnovati prema *Zakonu o ustanovama*³⁸ ili nekom drugom zakonu (možda prilagođenu *Zakonu o obrani*) knjižničari Knjižnica HVU-a nisu upoznati. No postavljen je kroki ciljeva čija je svrha razriješiti prethodno predstavljene probleme knjižničnog poslovanja nastale u obvezi poštovanja različitih zakonskih okvira, i to ponajprije provedbom *Zakona o knjižnicama*:

- Odjel knjižnica osnovan kao samostalna ustrojbeno jedinica s načelnikom iz knjižničarske struke te mogućnošću predavljanja Knjižnica u upravljajkim tijelima ustanove
- riješeno pitanje dvojne uloge Knjižnica HVU-a kao specijalnih knjižnica OSRH-a i visokoškolskih knjižnica u sklopu Sveučilišta u Zagrebu i Splitu – odgovarajući status i financiranje
- knjižničarska struka upisana u Knjigu ustroja: zapošljavanje djelatnika prema uvjetima propisanim *Zakonom o knjižnicama* te mogućnost vrednovanja napredovanja u struci, znanstvenog ili akademskog stupnja
- nabava knjižnične građe iz ustrojbene jedinice samostalne ustanove – jednostavne i brze procedure
- suvremena komunikacija s korisnicima putem mrežne stranice Knjižnica HVU-a.

Svrha je postavljenih ciljeva jednostavna: kvalitetnije obavljanje knjižnične djelatnosti u OSRH-u na korist cjelokupne korisničke, ali i šire društvene zajednice. Razvoj kvalitetne visokoškolske knjižnice u sastavu sveučilišta nije moguć bez rješavanja statusnih pitanja knjižnica u sastavu te poštovanja kriterija knjižničarstva kao struke.

Literatura

Jakopčić, M. Ključni trenutci u razvoju Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“. // 25 godina Hrvatskog vojnog učilišta Dr. Franjo Tuđman: zbornik / ur. R. Dumančić. Zagreb: Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“, 2016. Str. 43-51. [citirano: 2020-07-07]. Dostupno na: <https://repozitorij.vojni.unizg.hr/islandora/object/vojni%3A108/datastream/FILE0/view>

Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“. [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: <https://www.morh.hr/knjiznica-i-citaonica>

Kolektivni ugovor za državne službenike i namještenike. // Narodne novine 112(2017); 12(2018); 2(2019). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_11_112_2630.html

³⁸ Zakon o ustanovama. // Narodne novine 76(1993); 29(1997); 47(1999); 35(2008). [citirano: 2019-06-17]. Dostupno na: <https://narodne-novine.nn.hr/search.aspx?upit=Zakon+o+ustanovama&naslovi=da&sortiraj=1&kategorija=1&rpp=10&qtype=3&pretraga=da>

- Lušetić, A. Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“ – preobrazba za 21. stoljeće. // 15. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica: Knjižnice: kamo i kako dalje?: položaj knjižničarske zajednice u sustavu kulture, visokog obrazovanja i znanosti: knjižnica kao posrednik znanstvenih i stručnih informacija: Knjižnice. Solidarnost. Društvo / ur. D. Mašina Delija i K. Kalanj. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2019. Str. 65–73.
- Pravilnik o tajnosti podataka obrane. // Narodne novine 39(2008). [citirano: 2019-06-17]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_04_39_1337.html
- Pravilnik o tajnosti podataka obrane. // Narodne novine 67(2018). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_07_67_1379.html
- Uredba o nazivima radnih mjesta i koeficijentima složenosti poslova u državnoj službi – neslužbeni pročišćeni tekst. // Narodne novine 37(2001); 38(2001); 71(2001); 89(2001); 112(2001); 7(2002); 17(2003); 197(2003); 21(2004); 25(2004); 66(2005); 131(2005); 11(2007); 47(2007); 109(2007); 58(2008); 32(2009); 140(2009); 21(2010); 38(2010); 77(2010); 113(2010); 22(2011); 142(2011); 31/(2012); 49(2012); 60(2012); 78(2012); 82(2012); 100(2012); 124(2012); 140(2012); 16(2013); 25(2013); 52(2013); 96(2013); 126(2013); 2(2014); 94(2014.); 140(2014); 151(2014); 76(2015); 100(2015); 71(2018). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: <https://uprava.gov.hr/UserDocsImages/Dr%C5%BEavna%20slu%C5%BEba/2014/1214-Uredba%20o%20nazivima%20radnih%20mjesta%20i%20koeficijentima%20slo%C5%BEenosti%20poslova%20u%20dr%C5%BEavnoj%20slu%C5%BEbi%20%20pro%C4%8D%20tekst.pdf>
- Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva obrane. // Narodne novine 2(2017). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_01_2_26.html
- Zakon o državnim službenicima. // Narodne novine 49(2012); 37(2013); 38(2013); 1(2015); 61(2017). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_04_49_1166.html
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o obrani. // Narodne novine 30(2018), čl. 84.a. [citirano: 2019-06-17]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_03_30_606.html
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o službi u OSRH. // Narodne novine 75(2015), čl. 78., st. 2. [citirano: 2019-06-16]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_07_75_1431.html
- Zakon o javnoj nabavi. // Narodne novine 120(2016). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_12_120_2607.html
- Zakon o obrani. // Narodne novine 73(2013); 75(2015); 27(2016); 30(2018). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_73_1452.html
- Zakon o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske. // Narodne novine 73(2013); 75(2015); 50(2016); 30(2018). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_73_1453.html
- Zakon o tajnosti podataka // Narodne novine 79(2007); 86(2012). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_07_79_2483.html

Zakon o ustanovama. // Narodne novine 76(1993); 29(1997); 47(1999); 35(2008). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: <https://narodne-novine.nn.hr/search.aspx?upit=Zakon+o+ustanova-ma&naslovi=da&sortiraj=1&kategorija=1&rpp=10&qtype=3&pretraga=da>

Zakon o znanosti i visokom obrazovanju. // Narodne novine 123(2003); 198(2003); 105(2004); 174(2004); 2(2007) – OUSRH, 46(2007); 45(2009); 63(2011); 94(2013); 139(2013); 101(2014) – O, RUSRH; 60(2015) – OUSRH; 131(2017). [citirano: 2019-06-15]. Dostupno na: <https://narodnenovine.nn.hr/search.aspx?upit=Zakon+o+visokom+obrazovanju&naslovi=da&sortiraj=1&kategorija=1&rpp=10&qtype=3&pretraga=da>